

شەرى نرخەکانى نەوت و ھەرىمى كوردستان

18-03-2020

نووسەرەکان

ناوەندى لىكۆلینەوہى رووداو

كورتە : شەرى نرخەکانى نەوت دەستپىكردووہ. گرنىگ نىہ كە ئەم شەرىہ بۆ ماوہىہكى درىژ بەردەوام بىت يان كاتى بىت، گرنىگ ئەوہىہ كە ھەر لە ئىسناوہ زىانەكانى بۆسەر ئابوورى عىراق و ھەرىمى كوردستان دەرکەوتووہ.

عومەر ئەحمەد*

شەپری نرخەکانی نەوت دەستپێکردوو. گرنگ نیه که ئەم شەپره بۆ ماوهیهکی درێژ بەردەوام بێت یان کاتی بێت، گرنگ ئەوهیه که هەر له ئیستاوه زیانەکانی بۆسەر ئابووری عێراق و هەریمی کوردستان دەرکەوتوو.

حکومەتی عێراق رۆژانه نزیکە 3.5 ملیۆن بەرمیل و هەریمی کوردستانیش نزیکە 500 هەزار بەرمیل هەناردە دەکات و له دابەزینی هەر دۆلاریک له نرخى نەوت، حکومەتی عێراق مانگانە زیاتر له 100 ملیۆن دۆلار و سالانە زیاتر له 1.2 ملیار دۆلار زیان دەکات. هەریمی کوردستانیش مانگانە 15 ملیۆن دۆلار و سالانە 180 ملیۆن دۆلار زیانی پێدەگات. ئەگەر دابەزینی نرخى نەوت وەک ئەوهی له رۆژی دووشەممە 9 ی 2020 روویدا و بەتەنیا له یەک رۆژدا 10 دۆلار دابەزێت و لەو ئاستە کەمەدا بمتیتهوه ئەوا زیانی مانگانە حکومەتی عێراق 1 ملیار دۆلار و حکومەتی هەریمی کوردستان 150 ملیۆن دۆلار دەبێت.

دابەزینی نرخى نەوت بەم شێوازە عێراق دەخاتە دۆخی نااسایی ئابوورییهوه و کورتەپێنایی بودجەى 2020 بۆ زیاتر له 60 ملیار دۆلار بەرز دەکاتەوه. ئامرازەکانی حکومەتی عێراق و بانکی ناوەندی بۆ رووبەر و رووبوونەوهی قەیرانێکی نوێی دابەزینی نرخەکانی نەوت کەمن. له ماوهی کورتخایەندا جگە له بەکارهێنایی یەدەکی دراوی بیانی، بە مەبەستی جێگیرکردنی بەهای دراوی دینار، بانکی ناوەندی ئامرازێکی دیکە له بەردەستدا نیه. له ماوهی مامناوەندا دەتوانیت دووبارە دەست بە دانوستاندن بکاتەوه بۆ وەرگرتنی قەرزى زیاتر له سندوقى نۆدەولەتی دراو و بانکی جیهانی و هەندیک له ولاتانی ئەندام له جى حەوت. له درێژخایەنیشدا چارەسەری ئەم کێشەیه که له بنەرەتدا گرێدراوی بودجەى عێراقە بە داھاتی نەوتەوه، تەنیا بە چاکسازی ئابووری و کەمکردنەوهی گەندەلی دەکرێت که ئیستا هیچ ئاسۆیهک بۆ ئەمە بەدیناکرێت.

بەرورد بە عێراق، مەترسییه ئابوورییهکانی دابەزینی نرخى نەوت بۆ سەر هەریمی کوردستان زۆرتەرن. هەریمی کوردستان جگە له مەترسی کەمبوونەوهی داھاتە نەوتییهکانی، مەترسی ئەوهشی لەسەرە که حکومەتی نوێی عێراق که هێشتا پێکنەهاتوو، هێندە حکومەتەکهی عادل عەبدولمەهدی هاوکاری نەبێت. حکومەتی هەریمی کوردستان و حکومەتی عێراق رێککەوتنیکیان هیه لهسەر بودجە و نەوت و بەرپرسیانی حکومەتی هەریمی کوردستان به رێککەوتنیکی باشی دەزانن به چەشنیک که بودجەیهکی تارادەیهک دادوهرانه بۆ هەریمی کوردستان دابیندەکات. له ژێر رۆشنایی قەیرانی نوێی دابەزینی نرخى نەوت، حکومەتی هەریمی کوردستان دەتوانیت بەشداریکردنی له حکومەتی نوێی عێراق بیهستتەوه به جێهێڵکردنی ئەو رێککەوتنە.

کێشەیهکی دیکە حکومەتی هەریمی کوردستان له رووبەر و رووبوونەوهی قەیرانی دابەزینی نوێی نرخى نەوت که حکومەتی عێراق نیهتی، ئەوهیه که هەریمی کوردستان دراوی تاییهتی خۆی و بانکی ناوەندی خۆی نیه و لەبەرئەوهش ناتوانیت له رێگەى گۆرانکاریکردن له سیاسەتە نەختییهکان رووبەر و رووی ئەم کێشەیه بیهتەوه، له کاتییدا حکومەتی عێراق و بانکی ناوەندی عێراق ئامرازى تەواو و دەسەلاتی تەواویان بۆ ئەم کارە هیه.

حکومەتی هەریمی کوردستان له جیاتی ئەوه، دەتوانیت چەندین رێوشوێن بگرتەوه بەر وەک پالێشتیکردن له کۆمپانیا و کارگە نیوخۆییهکان له رێگەى کەمکردنەوهی باج لەسەریان و هەرخوا پیدانی سووتەمەنی و کارەبای هەرزان تا ئەو ئاستەى که پێی دەکرێت. حکومەتی هەریمی کوردستان دەتوانیت بەمەرجیک که کۆمپانیا و کارگەکان هێزی کاری خۆیان بهێڵنەوه و هێزی کاری زیاتریش وەرگرن ئەو پالێشتیانه بداتە کۆمپانیا نیوخۆییهکان.

ههروهها دهییت حکومهتی ههڕیمی کوردستان بۆ په‌ره‌پێدانی ژێرخانی ئابووری و جێبه‌جێکردنی پرۆژه خزمه‌تگوزارییه‌کان یارمه‌تی له‌ کۆمپانیا تایبه‌ته‌کان وه‌رگرێت و بۆ ئه‌و مه‌به‌سته‌ش پرۆژه‌کانی شیوازی PPP جێبه‌جێکات، که ئیستا سه‌رقالی دانانی رێساو یاسایه بۆ ئه‌م جۆره پرۆژانه.

یه‌کیکی دیکه له‌و کارانه‌ی که حکومه‌تی هه‌ڕیمی کوردستان ده‌توانێت بیکات کاراکردن و هاندانی که‌رتی دارایی و بانکیه بۆ ئه‌وه‌ی رۆلی راسته‌قینه‌ی خۆیان بگێرن له‌ سووراندنی چه‌رخێ ئابووری ولات. به‌پێی راپۆرتی بانکی جیهانی، بانکه‌کان له‌ هه‌ڕیمی کوردستان هه‌رچهنده ژماره‌یان زۆره به‌لام، به‌شداریه‌کی زۆر که‌م له‌ ئابووری هه‌ڕیمی کوردستان ده‌که‌ن و ته‌نیا به‌رپێژه‌ی ۲% له‌ پیدانی قه‌رز به‌ که‌رتی تایبه‌ت به‌شدارن.